

HELSINGIN KAUPUNGIN TIETOKESKUS

Tutkimuksia

2007

8

TUOMO MARTIKAINEN & HANNA WASS

Äänestysaktiivisuuden ja puolueiden kannatuksen muutos vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Helsingissä

Verkossa

ISSN 1796-7228

ISBN 978-952-223-006-5

Painettu

ISSN 1455-724X

LISÄTIETOJA

tuomo.martikainen@helsinki.fi

hanna.wass@helsinki.fi

Sisältö

Esipuhe	2
Johdanto.....	3
Tarkasteltavat äänestysalueet	5
Äänestysaktiivisuuden kehitys iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä	6
Ennakkoon äänestäminen Helsingissä	9
Äänestysaktiivisuuden aluekohtainen muutos.....	10
Puolueiden kannatuksen muutos Helsingissä	12
Puolueiden kannatuksen ja äänestysaktiivisuuden muutos: alueellinen tarkastelu	14
Lopuksi	16
Sammandrag.....	17
Synopsis	18
Liite	19
Lähteet	20
Kirjoittajat	22
Viitteet	23

Esipuhe

Äänestysaktiivisuuden lasku eri vaaleissa ovat jo pitkään herättäneet keskustelua Suomessa. Suomalaisten matala vaaliosallistuminen ei ole osa laajempaa eurooppalaista kehityskulkua. Ero esimerkiksi Ruotsiin ja Tanskaan on silmiinpistävä. Suomessa äänestysaktiivisuus on laskenut lähes tasaisesti viimeiset 40 vuotta, vaikka koulutustaso on samaan aikaan kasvanut.

Käsillä oleva Tuomo Martikaisen ja Hanna Wassin tutkimus kohdistuu äänestysaktiivisuuden ja puolueiden kannatuksen muutokseen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Helsingissä erityisesti iän ja sukupuolen mukaan. Lisäksi tekijät tarkastelevat alueellisella vaaliosallistumisen vertailulla kuinka äänestysaktiivisuuden vaihtelut ovat kohdistuneet eri väestöryhmiin ja miten ne heijastuvat puolueiden kannatukseen.

Tämä ja Tuomo Martikaisen aiemmat vuosina 1988, 1995, 1999 ja 2006 tehdyt tutkimukset kertovat tärkeitä tietoja helsinkiläisten vaalikäyttäytymisen muutoksista.

Markus Laine
vs. tutkimusprofessori

Johdanto

Äänestysaktiivisuuden taso ja sen laskusuuntainen kehitys ovat jo pitkään olleet Suomen poliittisen elämän ja yhteiskunnallisen ilmapiirin eniten keskustelua herättäneistä piirteistä. Myös vuoden 2007 vaalien alla asiaan kiinnitettiin runsaasti huomiota. Oikeusministeriö käynnisti erityisesti nuorille ja matalan äänestysaktiivisuuden alueille suunnatun äänestysaktiivisuuskampanjan. Lisäksi ministeriö toteutti jo perinteeksi muodostuneen kaikille äänioikeutetuille tarkoitettua tiedotuskampanjan, jonka budjetti oli 200 000 euroa /1/. Niin ikään puolueiden ja eräiden etujärjestöjen televisiokampanjoissa vaaliosallistumisen merkitys oli korostetusti esillä. Näyttävästä kampanjoinnista huolimatta koko maan äänestysaktiivisuus heikkeni edellisistä vuoden 2003 eduskuntavaaleista Suomessa asuvien Suomen kansalaisten keskuudessa 1,8 prosenttiyksikköä. Helsingissä lasku oli vielä koko maata voimakkaampaa (-2,7 %-yksikköä). Vaalien osallistumisaste osoittaakin, että äänestämättömyys ei ole ensisijaisesti tiedotusongelma.

Taulukko 1: Äänestysaktiivisuus kaksissa viimeisimmissä parlamenttivaaleissa neljän pohjoismaan pääkaupungeissa (%)

	Vuosi	Äänestysprosentti	Kokoma
Helsinki	2003	68,8	66,7
Helsinki	2007	66,1	65,0
Kööpenhamina – Frederiksberg	2001	87,1	83,0
Kööpenhamina – Frederiksberg	2005	84,5	81,2
Oslo	2001	75,9	75,5
Oslo	2005	78,7	77,4
Tukholma	2002	80,7	80,1
Tukholma	2006	82,7	82,0

Lähteet: Statistics Norway, Statistics Sweden, the Ministry of Interior and Health (Denmark). Luvut perustuvat kaikkiin äänioikeutettuihin. Jotta luvut olisivat vertailukelpoisia, Suomen äänestysprosentti on ilmoitettu mukaan lukien kaikki äänioikeutetut eikä vain Suomessa asuvat Suomen kansalaiset, mikä on yleensä käytäntö.

Tutkimus on toteutettu Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen ja Helsingin kaupungin tietokeskuksen välisenä projektina. Tekijät kiittävät tietokeskusta hyvästä yhteistyöstä. Käytetyn äänestysaktiivisuusaineiston keräämisestä kiitämme valt. yo. Laura Ahokasta, valt. yo. Maria Taittosta sekä valt. yo. Marjukka Weidea. Marjukka Weide on avustanut lisäksi puolueiden kannatusta koskevan aineiston kokoamisessa sekä laatinut kuvauksen äänestysaktiivisuustietojen kokoamisesta (liite 1, s. 19).

Suomalaisten matala vaaliosallistuminen ei ole osa jotain laajempaa yleistä kehityskulkua. Ero pohjoismaisiin naapureihimme, erityisesti Ruotsiin ja Tanskaan on silmiinpistävä (taulukko 1). Suomen kohdalla on myös syytä kiinnittää huomiota äänestysaktiivisuuden lähes monotoniseen laskuun viimeisten 40 vuoden aikana. Osallistumisen taso ei siis ole lisääntynyt yhteiskuntakehityksen, erityisesti koulutustason kasvun, edellyttämään nousevaan suuntaan. Tämä osallistumisen arvoitukseksi nimetty ilmiö /2/ tosin koskee yleisemminkin länsimaita. Nyt käytyjen vaalien äänestysprosentti myös osoittaa, että vuoden 2003 vaalien osallistumisasteen nousussa oli pikemminkin kyse yksittäisestä aktiivisuuspiikistä kuin alaspäin etenevän kehityksen pysyvämmästä selättämisestä.

Alhaisen ja erityisesti laskevan vaaliosallistumisen voidaan katsoa viittaavan muun muassa kansalaisten poliittisen kiinnostuksen heikkenemiseen ja poliitikasta irtaantumiseen, kynnisytyteen ja epäluottamukseen poliittisia puolueita ja päätöksentekijöitä kohtaan tai jopa koko edustuksellisen demokratian legitimitettiin eli oikeutuksen rapautumiseen. Suuret politiikan ulkopuolelle siirtyneet massat kansalaisia voivat myös synnyttää poliittiseen elämään ylimääräistä epävakautta ja tarjota otollisen maaperän erilaisille populistisille vetoomuksille.

Vaikka äänestämättömyyteen ei sisällyttäisikään kaikkia edellä mainituista tulkinnoista, matalaan vaaliosallistumiseen liittyy kuitenkin käytännön tasolla useita poliittista elämää vinouttavia vaikutuksia. Ensinnäkin, kuten lukuisissa tutkimuksissa on osoitettu, äänestysaktiivisuus ei ole jakautunut tasaisesti äänioikeutettujen kesken, vaan se on systemaattisesti vinoutunut yhtäältä vanhempien ja toisaalta paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevien kansalaisten hyväksi. Mitä matalampaa vaaliosallistumisen taso on, sitä jyrkempiä ovat aktiivisuuserot (yhteenvetona ks. Lijphart 1997, Martikainen et al. 2005). Vaikka tutkijoiden kesken ei vallitsekaan yksimielisyyttä siitä, eroavatko äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden näkemykset selvästi toisistaan (eroista ks. Griffin & Newman 2005; Leighley & Nagler 2007; Wattenberg 2002, samankaltaisuudesta ks. Bennett & Resnick 1990; Studlar & Welch 1986; Teixeira, 1992, 97–101; Wolfinger & Rosenstone 1980, 111–113), vaikuttaisi äänestäjien koostumuksella olevan kuitenkin merkitystä eduskunnan koostumukselle. Tämä johtopäätös voidaan vetää havainnoista, että valittujen edustajien sosiaalinen tausta on lähempänä äänestäneiden kuin äänestämättä jättäneiden profiilia (ks. Kestilä & Wass 2007). Toisin sanoen matala äänestysaktiivisuus on este niin sanotun peilikuvamalliin perustuvan edustuksellisuuden toteutumiselle eli sille, että eduskunta muodostaisi ulkoisilta ominaisuuksiltaan kansan pienoiskoossa.

Toiseksi äänestysaktiivisuudella on vaikutusta puolueiden kannatussuhteille. Matala äänestysaktiivisuus on viime vuosina suosinut johdonmukaisesti porvarillisia puolueita. Helsinki on tästä säännönmukaisuudesta hyvä esimerkki. Eriytyisesti kahden suurimman puolueen, kokoomuksen ja SDP:n menestykset

keskinäisessä kannatuskilpailussa seurailevat äänestysaktiivisuuden nousuja ja laskuja. Tämä ei voi olla vaikuttamatta puolueiden vaalikampanjoinnin kaupallistumiseen ja populismiin, koska heikommin äänestäviin ja politiikkaa vähän seuraaviin ryhmiin voi olla helpointa yrittää vedota mahdollisimman näyttävin keinoin.

Seuraavassa tutkitaan yhtäältä äänestysaktiivisuuden kehitystä iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä. Huomio kiinnitetään ensin koko Helsinkiin, mikä tarjoaa myös mahdollisuuden tarkastella erikseen ennakkoon äänestäneiden ikäryhmittäisiä osuuksia. Koko kaupunkia koskevan tarkastelun jälkeen analyysia täsmennetään alueellisten osallistumiserojen suunnassa. Artikkelin toisessa osassa alueiden väliset ja sisäiset aktiivisuuserot ja niissä tapahtuneet muutokset kytketään vastaaviin puolueiden kannatuksen muutoksiin. Alueellisella vaaliosallistumisen vertailulla pyritään ottamaan välillisesti kantaa siihen, kuinka tasaisesti tai epätasaisesti äänestysaktiivisuuden vaihtelut ovat kohdistuneet eri väestöryhmiin ja miten ne heijastuvat puolueiden kannatukseen.

Molempien tarkastelujen kohdalla vertailukohtana ovat vuoden 2003 eduskuntavaalit, joskin koko Helsingin äänestysaktiivisuutta on mahdollista verrata iän ja sukupuolen mukaan myös vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin. Ennakköäänestyksen osalta vertailukohtana toimivat vuoden 2004 kunnallisvaalit. Tutkimus pohjautuu 14 äänestysalueen otokseen (n=38031). Alueet on ryhmitelty viiteen laajempaan kokonaisuuteen perustuen vuoden 1968 kunnallisvaaleista ensimmäisen kerran Helsingissä tehtyyn vastaavaan analyysiin /3/. Alueiden tarkempi luonnehdinta on esitetty lyhyesti seuraavassa luvussa.

Tarkasteltavat äänestysalueet

Tutkimuksessa käytetty äänestysalueotos on yhdistetty ja jäsennelty viiteen alueryhmään. Näistä ensimmäinen, "ydinkeskustan eliitti", koostuu Ullanlinnan sekä Kruununhaan ja Kluuvien äänestysalueista. "Lähikeskustan eliitti" puolestaan kattaa Munkkiniemen, Paloheinän ja Marjaniemen äänestysalueet. "Kerrostalolähiöön" on kerätty tiedot valituista Ylä-Malmin sekä Itäkeskuksen äänestysalueista. "Keskiluokka" kuvaa Meilahden, Käpylän ja Roihuvuoren äänestysalueita. Viides alueista, "Kallio", viittaa kahteen nyt jo entisen työläiskaupunginosan äänestysalueeseen.

"Ydinkeskustan eliittiin" kuuluvat äänestysalueet edustavat kallista, omistusasumiseen ja yksityisiin vuokramarkkinoihin perustuvaa asumista. Alueen otoksessa perheväestöä on vähän suhteessa kaupungin keskiarvoon ja väestö on korkeasti koulutettua ja hyvätuloista. Ruotsinkielisiä on otosalueella poikkeuksellisen runsaasti sekä suhteessa koko kaupungin keskiarvoon että tutkimusotokseen. Työttömyysaste on otosalueella melko alhainen /4/. "Lähikeskustan

eliitti” koostuu vauraista, perinteisesti korkean äänestysaktiivisuuden alueista. Paloheinässä ja Marjaniemessä omistusasuntojen osuus koko asuntokannasta on yli 80 prosenttia /5/. Paloheinän ja Marjaniemen alueilla perheväestöä on runsaasti, Munkkiniemessä väestö on puolestaan poikkeuksellisen ikääntynyttä sekä kaupungin keskiarvoon että tutkimusotokseen verrattuna. Alueen keskimääräinen tulotaso on kaupungin keskiarvoon nähden huomattavan korkea. Työttömyysaste on otosalueilla alhainen ja väestön koulutustaso korkea /6/.

”Kerrostalolähiö” viittaa lähiöasumiseen otosalueilla, joiden pääosin kerrostaloista koostuva rakennuskanta on rakennettu 1960-luvuilla ja sen jälkeisenä aikana. Kaikilla otosalueilla kaupungin omistamien vuokra-asuntojen osuus on yli 30 prosenttia asuntokannasta /7/. Alueella asuu runsaasti lapsia ja perheväestöä verrattuna kaupungin keskiarvoon ja koko tutkimusotokseen. Ruotsinkielisiä on otosalueilla vähän mutta vieraskielisiä runsaasti. Työttömyysaste on tällä alueella kaupungin keskiarvoa hieman korkeampi sekä tulotaso matalampi. Väestö on kaupungin keskiarvoon ja koko tutkimusotokseen nähden matalammin koulutettua.

”Keskiluokka” on otoksena heterogeeninen: Meilahti, Käpylä ja Roihuvuori ovat asuntokannaltaan ja väestöltään erityyppisiä alueita. Otokseen kuuluu niin pienkerrostaloaluetta kuin kaupungin omistamia vuokrakerrostaloja /8/. Otokseen kuuluvilla alueilla väestörakenne noudattelee kaupungin keskiarvoa, joskin ikääntynyttä väestöä on keskimääräistä enemmän. Meilahdessa ruotsinkielisiä on hieman enemmän kuin kaupungissa keskimäärin ja väestö on kaupungin keskiarvoa koulutetumpaa. Käpylässä tulotaso on koko kaupungin keskiarvoa matalampi mutta väestö keskimääräistä koulutetumpaa. Roihuvuoressa työttömyysaste on keskiarvoa korkeampi ja tulotaso matalampi. Väestö on kaupungin keskiarvoa heikommin koulutettua. Alue on muuttovoittoinen /9/.

Kallio edustaa perinteistä työväestön asuinalueita Alueen identiteetti on vähitellen muuttunut erityisesti nuorten suosimaksi kerrostaloalueeksi. Kalliossa on poikkeuksellisen vähän lapsia ja perheväestöä sekä erityisen runsaasti yhden hengen asuntokuntia kaupungin keskiarvoon ja tutkimusotoksen muihin äänestysalueisiin verrattuna. Kalliossa on tutkimusotoksen alhaisin tulotaso asuntokuntaa kohden, mikä liittyy osaltaan kaupunginosan suosioon nuorten ja opiskelijoiden keskuudessa. Työttömyysaste äänestysalueille on hieman kaupungin keskiarvoa korkeampi /10/.

Äänestysaktiivisuuden kehitys iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä

Helsinkiäisten äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa oli vielä 1990-luvulle tultaessa koko maan aktiivisuutta selvästi heikompaa. Vuoden 1995 vaaleista lähtien Helsingin äänestysprosentti on ollut muuta maata korkeampi, vuoden

2003 vaaleissa eroa oli 4,2 ja vuoden 2007 vaaleissa 3,2 prosenttiyksikköä /11/. Kunnallisvaaleissa Helsingin koko maata vähäisempi aktiivisuustaso on kuitenkin säilynyt: vuoden 2000 vaaleissa aktiivisuus jäi viisi prosenttiyksikköä pienemmäksi koko maahan verrattuna, vuoden 2004 vaaleissa vastaava luku oli 1,5 prosenttiyksikköä /12/. Eduskuntavaalien osalta äänestysaktiivisuudessa heijastuu selvästi pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin kohdistuvan muuttoliikkeen valikoivuus. Tämä näkyy korkeasti koulutetun väestön suurena suhteellisen osuutensa ja vastaavasti elinkeinorakenteen modernisoitumisena ja yksityisen palvelusektorin voimakkaana kasvuna.

Koko Helsinkiä kuvaavat luvut peittävät kuitenkin alleen kaupungille omaisen suuren aluekohtaisen vaihtelun. Helsingille on aina ollut tyypillistä selväpiirteisten poliittisten alueiden tai eräänlaisten poliittisten ilmastojen esiintyminen. Alueellinen eriytyminen on nähtävissä niin poliittisen aktiivisuuden tason kuin puolueiden kannatuksenkin suunnissa. Alueiden välinen polarisoituminen on pikemminkin vain lisääntynyt ajan myötä alueiden arvostuksen vaihteluiden, asuntojen hintatason kehityksen ja sisäisen muuttoliikkeen myötä.

Eduskuntavaalien osalta helsinkiläisten äänestysaktiivisuudesta iän ja sukupuolen mukaan on olemassa seurantatietoja vuosien 1975, 1979, 1987, 1999, 2003 ja 2007 vaaleista. Vuosien 1987 ja 1999 tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kahden suuren äänestystutkimuksen /13/ rekisteripohjaisiin aineistoihin, joista on poimittu erikseen kaikki Helsingin äänioikeutetut. Vuoden 2003 tiedot ovat peräisin tämän tutkimuksen kanssa vastaavasta 14 äänestysalueen otoksesta (N=38119). Vuoden 2003, kuten tämänkin tutkimuksen otoksesta, on koko Helsinkiä tarkasteltaessa poistettu alueryhmä "lähikeskustan eliitti", jolloin otos kuvastaa suhteellisen hyvin kaupunkia kokonaisuudessaan. Vuoden 2003 vaalien osalta äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 0,8 prosenttiyksikköä Helsingin todellista äänestysprosenttia korkeampi. Tässä aineistossa vastaava ero Helsingin hyväksi on yksi prosenttiyksikkö. Erot ovat siis melko pieniä ja jakautuvat oletettavasti melko tasaisesti eri ikäryhmien kesken.

Taulukosta 2 (seuraava sivu) nähdään, että vuoden 2003 vaaleista tapahtunut 2,7 prosenttiyksikön äänestysaktiivisuuden lasku on jakautunut epätasaisesti eri ikäryhmien kesken. Voimakkaimmin osallistuminen on vähentynyt yhtäältä alle 29-vuotiaiden ja toisaalta nuorten työikäisten eli 35–44 -vuotiaiden keskuudessa. Jälkimmäisen ikäryhmän, samoin kuin 18–24 -vuotiaiden kohdalla äänestysaktiivisuus on palautunut vuoden 1999 vaalien poikkeuksellisen matalalle tasolle. Sen sijaan 55-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmien osallistumisen aste on säilynyt lähes hämmästyttävän tasaisena 20 vuoden aikajänteellä. Ikäryhmittäisen vertailun perusteella on helppo havaita, että koko kaupungin tasolla äänestysaktiivisuuden vaihteluiden merkittävin lähde on 25–44 -vuotiaiden käyttäytyminen. Vaalista toiseen Helsingin äänestysprosentti on pitkälti riippuvainen siitä, miten tämä suhteelliselta osuudeltaan suuri ryhmä (43 %:a äänioi-

Taulukko 2: Äänestysaktiivisuus Helsingissä vuosien 1987^a, 1999^b, 2003^c ja 2007^d eduskuntavaaleissa iän ja sukupuolen mukaan (%) (n=30 158 v. 2003, n= 30 022 v. 2007)

	1987			1999			2003			2007		
	M	N	Yht.	M	N	Yht.	M	N	Yht.	M	N	Yht.
18-24	55	56	56	56	62	59	61	64	63	54	61	58
25-28	62	65	63	59	65	62	70	74	72	64	68	66
29-34	69	73	71	60	66	63	72	76	74	70	75	72
35-44	76	79	78	65	72	69	70	77	74	66	72	69
45-54	80	81	81	74	79	77	74	80	77	70	78	74
55-69	85	85	85	80	83	82	80	86	84	79	84	82
70+	81	72	75	78	70	72	76	73	74	77	73	74
Yht.	73,5	74,8	74,3	68,3	72,3	70,5	72,4	76,5	74,7	69,5	74,3	72,1

a) ja b) Aineistot Tilastokeskus, pohjautuvat yksilötasoihin kokonaisaineistoihin.

c) Aineisto Martikainen ym. 2003. Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 0,8 prosenttiyksikköä Helsingin todellista äänestysprosenttia korkeampi.

d) Äänestysalueotoksen äänestysprosentti on 1,0 prosenttiyksikköä Helsingin todellista äänestysprosenttia korkeampi.

keutetuista vuonna 1999) kussakin vaaleissa ratkaisee kantansa äänestämässä käymiseen.

Sukupuolien väliset aktiivisuuserot ovat myös selvästi kiteytyneet. Miesten ja naisten välinen aktiivisuusero oli vielä varsin pieni vuoden 1987 vaaleissa, jolloin naisten äänestysaktiivisuus ylitti miehet ensimmäistä kertaa eduskuntavaaleissa. Vuoden 1999 vaaleissa, joissa Helsingin äänestysaktiivisuus väheni viidellä prosenttiyksiköllä, lasku oli selvästi voimakkaampaa miesten keskuudessa jyrkentäen sukupuolten välisiä osallistumiseroja. Siitä lähtien eriytymistäipumus on säilynyt, mikä tulee erityisen hyvin esiin tarkasteltaessa nuorten työikäisten ryhmää eli 35–45 -vuotiaita.

Ikäryhmistä kiinnostavin vaihtelu kohdistuu 29–34 -vuotiaisiin, joiden kohdalla vuosi 1999 on selvä poikkeus verrattuna samanikäisiin sitä aiemmin ja myöhemmin. Kyse on vuosina 1965–1970 syntyneistä ikäkohorteista, jotka kohetasivat Suomen sodanjälkeisen historian syvimmän talouslaman 2030 ikävuoden aikana. Vaikka Alestalo (2007) määrittääkin varsinaisen lamasukupolven kattaamaan muutamaa vuotta myöhemmin syntyneet kohortit (1971–1975), monet mainituista avainkokemuksista kuvaavat hyvin myös tätä ikäryhmää. Leimallisia kokemuksia ovat olleet ongelmat astumisessa työelämään ja sitä kautta aikuisuuteen, mikä näkyy koulutuksesta työelämään siirtymisen, vanhempien kodista omaan kotiin muuttamisen ja perheen perustamisen lykkäytymisenä (ibid. 152). Äänestämisen suhteen tämä puolestaan merkitsee, että aktiivisuus ei nouse iän mukaan samalla tavalla kuin niin sanotun elämänkaariefektin perusteella voisi olettaa (äänestämisen ja iän suhteesta ks. esim. Milbrath 1965,

134–135). Erityisen yllättävää kuitenkin on, että kyseessä näyttää olevan vain mainitulle ikäkohortille tyypillinen ilmiö, koska vuosina 2003 ja 2007 samanikäisten äänestysaktiivisuus on jopa korkeammalla tasolla kuin vuonna 1987. Pitkittäisaineiston puuttuessa ei voida varmuudella todeta, onko kyse pääasiassa siitä, että kyseisen ikäkohortin pettymys poliittisten päättäjien kykyyn tuottaa hyvinvointia näkyi erityisesti tässä tarkasteltuna ajankohtana, vai onko lamankokemuksilla ollut kyseiselle ikäluokalle pitempiaikaista passivoivaa vaikutusta. Koko Suomea koskevissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että 1970- ja 1980 -luvulla syntyneiden vanhempia sukupolvia matalampaan äänestysaktiivisuuteen liittyy selvä sukupolviefekti /14/.

Ennakkoon äänestäminen Helsingissä

Edellisissä eduskuntavaaleissa ennakkoon äänestäneiden Suomessa asuvien Suomen kansalaisten osuus kaikista äänestäneistä oli 37,3 prosenttia. Helsingissä osuus oli viisi prosenttiyksikköä pienempi /15/. Vuoden 2004 kunnallisvaalien osalta vastaavat luvut olivat 39,1 ja 36,2 prosenttia /16/ ja vuoden 2007 vaaleissa 43,8 ja 38,2 prosenttia /17/. Vuoden 2007 vaalien osalta ennakkoon äänestäneiden osuus on erityisen kiinnostava seikka siitä syystä, että ennakoilta äänestäneiden edellisvaaleja suurempi osuus aiheutti ennen varsinaista vaalipäivää pohdintoja siitä, voidaanko sen perusteella olettaa äänestysviikkokauden kasvavan. Lopullisen äänestysprosentin lasku edellisvaaleihin nähden kuitenkin osoitti, että kyse oli pikemminkin ennakkoon äänestyksen suosion lisääntymisestä.

Taulukko 3: Ennakkoon äänestäneiden osuus kaikista äänestäneistä Helsingissä vuoden 2004 kunnallisvaaleissa a ja vuoden 2007 eduskuntavaaleissa b iän ja sukupuolen mukaan (%)

	2004 (n=6123)			2007 (n=8005)		
	M	N	Yht.	M	N	Yht.
18-24	20	26	23	21	28	25
25-28	21	27	25	26	35	31
29-34	22	27	25	26	32	29
35-44	25	27	26	29	30	29
45-54	29	31	30	31	33	32
55-69	39	47	44	43	48	46
70+	54	56	56	59	61	61
Yht.	30,1	36,4	33,7	33,4	39,6	37,0

a) Aineisto Martikainen & Wass 2004. Äänestysalueotoksen ennakkoon äänestäneiden osuus on 2,5 prosenttiyksikköä Helsingin todellista osuutta (36,2 %) korkeampi.

b) Äänestysalueotoksen ennakkoon äänestäneiden kaikista äänestäneistä osuus on 2,0 prosenttiyksikköä Helsingin todellista osuutta (39,0 %) korkeampi.

Vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimuksessa havaittiin iän olevan tärkein ennakoäänestystä selittävä tekijä: vanhemmilla ikäryhmillä on nuorempia suu-rempi taipumus äänestää ennakkoon. Havainnon tulkittiin johtuvan pitkälti siitä, että äänestyspäättökenteko on monille nuorille vaikeaa ja sitä lykätään varsinaiseen vaalipäivään. Lisäksi ennakoäänestämisen havaittiin olevan yhteydessä politiikkaan kohtaan tunnettuun kiinnostukseen ja puoluesamastumiseen /18/.

Taulukossa 3 ennakoäänestyksen suosiota vuoden 2007 vaaleissa on tarkasteltu iän ja sukupuolen mukaan. Vastaavia vertailutietoja on olemassa vuoden 2004 kunnallisvaalien osalta. Vuoden 2007 vaalien osalta ennakoäänestäneiden luvut pitävät sisällään myös ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset. Vertailtaessa vaaleja keskenään huomataan ensinnäkin, että ennakoäänestys on ollut kaikissa ikäryhmissä ja molempien sukupuolien keskuudessa suosittua eduskuntavaaleissa. Kiinnostavaa myös on, että siitä huolimatta ero ennakkoon äänestäneiden osuuksissa nuorimman ja vanhimman ikäryhmän välillä on kunnallisvaaleja jyrkempi eduskuntavaaleissa, yli 35 prosenttiyksikköä. Molemissa vaaleissa ennakkoon äänestäminen on ollut erityisen suosittua naisten keskuudessa. Vanhimmassa ikäryhmässä vain 38 prosenttia naisista äänesti varsinaisena vaalipäivänä, miehistä 41 prosenttia. Yhteenvedona voidaan siis todeta, että ennakkoon äänestäminen kiinnostaa vähiten nuoria äänioikeutettuja, mikä heijastaa nuorten ylipäänsä matalampaa osallistumistasoa. Taipumus äänestää vasta varsinaisena vaalipäivänä korostuu erityisesti nuorten miesten keskuudessa. Voi myös olettaa, että helsinkiläisten nuorempien ikäryhmien halu äänestää vasta varsinaisena vaalipäivänä selittää osaltaan vihreiden heikompaa kannatusosuutta ennakoäänien kohdalla.

Äänestysaktiivisuuden aluekohtainen muutos

Taulukossa 4 iän mukaista äänestysaktiivisuutta on tarkasteltu alueittain neljän vuoden takaisin lukemiin verraten. Päällimmäisenä huomiona nousee esiin jo aiemmissa tutkimuksissa tehty havainto huomattavista alueiden välisistä aktiivisuuseroista /19/. Aktiivisimman ja passiivisimman alueryhmän eli ”lähikeskustan eliitin” ja ”kerrostalolähiön” välinen äänestysprosenttien ero oli vuoden 2007 eduskuntavaaleissa 20 prosenttiyksikköä. Kiinnostavaa on, että vuoden 2003 vaaleissa, joissa äänestysaktiivisuus oli 2,7 prosenttiyksikköä korkeampi, vastaava ero oli ainoastaan 14 prosenttiyksikköä. On myös syytä huomata, että alueelliset erot eivät kohdistu vain nuorimpiin ikäryhmiin vaan ulottuvat myös vanhempiin ikäryhmiin. Verrattaessa edelleen toisiinsa lähikeskustan eliittiä ja kerrostalolähiötä, voidaan havaita 25 prosenttiyksikön osallistumisero 35–44-vuotiaiden ja 20 prosenttiyksikön ero 45–54-vuotiaiden keskuudessa.

Taulukko 4: Äänestysaktiivisuus (%) Helsingissä vuoden 2007 eduskuntavaaleissa valituilla äänestysalueilla iän mukaan ja aktiivisuuden muutos (%-yks.) vuoden 2003 eduskuntavaaleihin (n=38119 v. 2003, n=38031 v. 2007)

	Ydinkeskustan eliitti ^a		Lähikeskustan eliitti ^b		Keskiluokka ^c		Kerrostalolähiö ^d		Kallio	
	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos
18-24	66	-5	71	-7	60	-5	46	-8	66	1
25-28	75	-3	69	-3	69	-	50	-15	68	-5
29-34	80	2	77	-1	75	-2	56	-12	72	-4
35-44	79	-1	83	-3	71	-4	58	-11	67	-2
45-54	85	-	86	-	76	-	66	-9	68	-3
55-69	89	-2	90	-	82	-1	78	-3	76	-
70+	82	4	81	5	73	-3	72	4	69	-1
Yht.	81	-	83	-	73	-1	63	-7	70	-2

a) Jugend-keskustaa: Kruununhaka, Ullanlinna

b) Kallista lähikeskustaa: Munkkiniemi, Marjaniemi, Paloheinä

c) Hajanaista ja keskiluokkaista: Meilahti, Käpylä ja Roihuvuori

d) 1960- ja 1970-lukua: Malmi, Itäkeskus

Toinen keskeinen seikka on äänestysprosentin laskeminen voimakkaimmin jo valmiiksi matalan osallistumisen alueella ”kerrostalolähiössä” (-7 %-yksikköä). Selvemmin muutos näkyy nuorissa ja nuorissa työikäisissä äänestäjissä eli 18–44-vuotiaiden ikäluokissa, joissa pudotus vaihteli kahdeksan ja 15 prosenttiyksikön välillä. Vaikutus ulottuu kuitenkin myös vanhimpiin ikäryhmiin. ”Kerrostalolähiön” kohdalla kyse on selvästi äänestäjiä edellisissä vaaleissa voimakkaasti mobilisoineen ”Halme-ilmion” haihtumisesta (ks. Martikainen ym. 2003). Perussuomalaisilla tai millään muullakaan puolueella ei ollut tarjota sellaista ehdokasta, joka olisi kyennyt haastamaan perinteisen politiikan ja siten vetoamaan alueella asuvaan äänestäjäreserviin. On kuitenkin syytä huomata, että äänestysaktiivisuus laski 18–24-vuotiaiden kohdalla myös perinteisillä korkean osallistumisen alueilla (5–7 %-yksikköä). Poikkeuksen muodostaa ainoastaan Kallion äänestysalue. Vaalien asetelmassa ja kampanjoinnissa näyttää siis selvästi olleen piirteitä, jotka tarjosivat vähän motivaatiota niille äänioikeutetuille, joilla tavanmuodostuminen äänestämisen suhteen on vielä kesken (tapaäänestämisestä ks. Plutzer 2002).

Vaurilla ydin- ja lähikeskustan alueilla äänestysaktiivisuus on pysynyt edellisvaalien korkealla tasolla, mikä johtuu pitkälti keski-ikäisten ja erityisesti ikään-tyneiden äänioikeutettujen äänestysinnostasta, joka vaihteli 45–69-vuotiailla 85 prosentista 90 prosenttiin ja oli 70-vuotiailla ja sitä vanhemmillakin vielä yli 80 prosenttia. Poikkeuksen näilläkin alueilla muodostivat kuitenkin alle 25-vuotiaat, joiden kohdalla laskua on tapahtunut aggregaattitasoon verrattuna keskimääris-

tä enemmän, kuten edellä todettiin. Alueiden välisessä vertailussa huomionarvoinen havainto on myös Kallion muuttunut luonne. Nuorinta ikäryhmää tarkasteltaessa nähdään, että Kalliossa asuvat alle 25-vuotiaat ovat valituista alueista aktiivisimpia yhdessä ydinkeskustan alueen kanssa. Myös seuraavan ikäryhmän osallistuminen on samalla tasolla lähikeskustan eliitin ja keskiluokan alueiden kanssa, vaikka laskua viime vaaleihin on tapahtunut keskimääräistä enemmän.

Verrattaessa ikäryhmiä toisiinsa on kiinnostavaa havaita, että 55-vuotiaiden ja sitä vanhempien kohdalla osallistuminen on joko laskenut vain hieman, pysynyt samana tai paikoin vanhimman ikäryhmän kohdalla jopa noussut edellisvaaleihin nähden. Tätä voidaan pitää osoituksena siitä, että vuoden 2007 vaaleihin liittynyt selvä vasemmisto-oikeisto -jännite ja useiden puolueiden ideologisten profiilien terävöityminen kampanjoinnissa innostivat erityisesti vanhemman ikäluokan äänestäjiä. Epäilemättä ilmassa oli myös tiettyä muutoshalukkuutta, jonka kanavoimiseen vuoden 2007 vaaliasetus näytti tarjoavan mahdollisuuden.

Yhteenvedon voidaan siis todeta, että vuoden 2007 vaaleissa Helsingin äänestysaktiivisuuden voimakkain pudotus kohdistui tarkasteltavista alueista ”kerrostalolähiöön”. Lasku oli merkittäväntä nuorilla ja nuorilla työikäisillä, mutta huomattava heikentyminen ulottui myös keski-ikäisiin äänioikeutettuihin. Tästä syystä alueiden väliset erot kärjistyivät entisestään ja koskevat nyt edellisiä vaaleja selvemmin myös vanhempia ikäryhmiä. Lasku selittyy pitkälti vaalikampanjointiin ja ehdokasasetteluun liittyvillä tekijöillä. Vähiten merkitystä ei liene myöskään ollut Tony Halmeen ja joidenkin muidenkin yksittäisten vetonaulojen puuttumisella näistä vaaleista.

Puolueiden kannatuksen muutos Helsingissä

Puolueiden kannatusosuuden muutoksen suhteen vuoden 2007 vaaleista voidaan Helsingin osalta tehdä useita kiinnostavia havaintoja. Ensinnäkin vihreät miltei nousivat SDP:n rinnalle, ja jatkoivat siten toistaiseksi katkeamatonta nousuaan vuoden 1987 vaalien yhdeksän prosentin tasosta jo viidensissä perättäisissä vaaleissa. Voikin olettaa, että Helsingin elinkeinorakenteen muutos on hyödyttänyt eniten juuri vihreitä. Korkeakouluopiskelijoiden ja nuorten hyvin koulutettujen suhteellisen osuuden kasvu – myös lähes viidennesellä työssäkäyvistä on kandidaattitason koulutus- sekä modernin verkostotalouden ja niin kutsuttujen informaatioammattien voimakas lisääntyminen ovat synnyttäneet edellytyksiä vihreiden kannatuksen kasvulle.

SDP kärsi vaaliessa suurimman tappion ja puolueen kannatus putosi heikoimmalle tasolleen 20 vuoteen. SDP:n kannatus on 20 vuoden aikajaksolla vaihdellut vuoden 1991 21 prosentista vuoden 1995 27 prosenttiin. Nyt saavutettu 21,3

Taulukko 5a: Puolueiden kannatusosuudet vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaaleissa Helsingin vaalipiirissä (%) ja kannatuksen muutos (%-yks.) vuoden 2003 eduskuntavaaleihin (ääniä 314 924 v. 2007, 325 428 v. 2003)

	2003	2007	Muutos
Kansallinen Kokoomus	24,0	30,0	6
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	24,3	21,3	-3,0
Vihreä Liitto	18,4	20,1	1,7
Suomen Keskusta	8,1	6,9	-1,2
Vasemmistoliitto	7,1	6,8	-0,3
Ruotsalainen Kansanpuolue	7,0	6,0	-1,0
Perussuomalaiset	5,3	2,9	-2,4
Kristillisdemokraatit	3,4	2,5	-0,9
Muut	2,2	3,3	1,1
Yhteensä	100	100	

Lähteet: Tilastokeskus 2003a, Tilastokeskus 2007c.

prosentin kannatusosuus on 20 vuoden perspektiivissä heikoimman eli vuoden 1991 vaalien tuloksen tasolla. Molemmissa tapauksissa SDP myös ajautui hallitusoppositioon. Helsingin yhteiskuntarakenteen kehitys ei näytä olleen suotuisa SDP:n kannatuskehitykselle, mitä ilmentää puolueen kannatuskehityksen polkeminen paikallaan. Lisäksi puolueen kannatus on enemmän kuin muiden puolueiden ollut riippuvainen äänestysaktiivisuuden tason vaihtelusta.

On myös syytä korostaa, että Perussuomalaisten ja Tony Halmeen äänten menetys vuonna 2007 ei myöskään kanavoitunut SDP:n eduksi, kuten kenties odotettiin. Muutenkin Halme jäi hetkelliseksi ilmiöksi, jolla ei ollut edellytyksiä toistua. Sitä vastoin puolueena Perussuomalaiset nousivat vuoden 1999 vaalien olemattomasta 0,1 prosentin kannatuksesta seitsemänneksi suurimmaksi puolueeksi. Tony Halmeen menestys osoitti, että helsinkiläisissä on yllättävää mobilisaatioherkkyyttä, joka kuitenkin voidaan laukaista vain perinteistä politiikkaa rikkovin keinoin. Tässä ei sinänsä ole mitään uutta, sillä jo niinkin varhain kuin vuoden 1984 kunnallisvaaleissa SMP ja niin kutsutut kulhialaiset eli Liisa Kulhian edustama protestiryhmä saivat yhdessä yli kahdeksan prosentin kannatuksen ja yhdessä vihreiden kanssa aiheuttivat vasemmistopuolueille suurttappion niiden omilla vahvoilla alueilla.

Kokoomus oli vuoden 2007 vaalien suurin voittaja. Puolue saavutti 20 vuoden perspektiivistä katsoen vuoden 1987 huippukannatuksensa tason. Puolue on ollut perinteisesti Helsingin suurin puolue lukuun ottamatta SDP:n poikkeuksellisen hyvää menestystä laman jälkeisissä vuoden 1995 vaaleissa, joita ennen SDP oli ollut hallitusoppositiossa. Edellisissä vuoden 2003 vaaleissa kokoomus ja

SDP olivat tasavahvoja 24 prosentin kannatuksillaan. Vuoden 2007 vaalit olivatkin hegemoniakamppailun mielessä dramaattiset, sillä kokoomus teki SDP:hen lähes yhdeksän prosenttiyksikön eron. Taustalla oli ehdokasasetteluun ja vaalikampanjaan liittyviä tilannetekijöitä ja edellisen vuoden presidentinvaaleissa kokoomuksen saama hyvä noste. Erityisesti äänestysaktiivisuuden lähes kolmen prosenttiyksikön lasku vahvisti valikoidusti SDP:n alamäkeä ja vastavuoroisesti tuki kokoomuksen menestystä.

Puolueiden kannatuksen ja äänestysaktiivisuuden muutos: alueellinen tarkastelu

Vuoden 2007 vaalien puolue muutoksen taustaa voidaan tarkentaa taulukossa 5. Koko Helsingin tasolla päälinja oli lyhyesti seuraava: suurimman tappion kärsi SDP (-3 %-yksikköä) ja suurimman voiton korjasi puolestaan kokoomus (+ 6 %-yksikköä) ja puolueiden välinen kannatusero kasvoi 9 prosenttiyksiköksi. Taulukosta 5 voidaan lukea, että SDP:n suurimmat menetykset tulivat Helsingin eliittialueilta ja "keskiluokan" aluetyypistä. SDP menetti toisin sanoen vuonna 2007 eniten siellä, missä kokoomus sai suurimmat voittonsa. Nämä olivat alueita, joissa äänestysaktiivisuus oli yhtäällä korkea ja se edellisiin vaaleihin verraten nousi voimakkaasti varsinaisten eliittialueiden vanhoissa äänestäjäryhmissä ja toisaalla laski "keskiluokan" vanhojen äänestäjien keskuudessa. Eliittialueiden vanhojen äänestäjien kova aktiivisuus vahvisti kokoomuksen nousua. Vastavasti "keskiluokkaisten" alueilla – SDP:n kannatus yleensä suhteellisen vahva – vanhojen äänestäjien passivoituminen ei tuonut kompensatioksi vastaavalla tavalla lisäkannatusta SDP:lle.

On helppo nähdä, että SDP:n eliittialueiden kannatusmenetysten taustalla – muiden tekijöiden lisäksi – oli puolueen vetovoimaisimman poliitikon puuttuminen. Esimerkiksi "ydinkeskustan eliitin" alueryhmässä Paavo Lipponen yksin sai vuonna 2003 noin kuuden prosentin kannatuksen. Vuonna 2007, jolloin Lipponen ei ollut mukana, SDP:n puheenjohtaja Eero Heinäluoma sai noin 15 prosenttia Lipposen äänisaaliista. SDP:n muutkaan ehdokkaat eivät pystyneet kompensoimaan Lipposen ääniä, esimerkiksi Erkki Tuomiojan ääniosuus oli kokolailla sama kuin mitä se oli vuonna 2003. Vasemmistoliitto säilytti vuoden 2003 vaalien äänimääränsä miltei samana kaikissa alueryhmissä, joskin eniten ääniä puolue menetti "lähikeskustan eliitin" alueella. Puolueen kannatus ei ollut yhteydessä myöskään äänestysprosentin vaihteluihin.

On kiinnostava havainto, että SDP:n tappiot olivat pienimmillään "kerrostalolähiön" alueella, vaikka alueen äänestysprosentti laski tässä tarkasteltavista alueista eniten. Kuten edellä havaittiin, alueen 70-vuotiaiden ja sitä vanhempien

äänioikeutettujen aktiivisuus kuitenkin nousi selvästi (+ 4 %-yksikköä), ja dra-
maattisin äänestysaktiivisuuden pudotus koski alle 55-vuotiaita. Viimeksi mai-
nittu seikka selittääkin vain Perussuomalaisten kannatuksen heikentymisen (yli
4 %-yksikön tappio) ja niin kutsutun Halme-ilmiön lopullisen haihtumisen. Itse
asiassa SDP ei tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi kärsineen ”kerrostalolä-
hiön” äänestysprosentin laskusta, sillä pudotus oli suurinta niissä ikäryhmissä,
jotka todennäköisesti olivat suurelta osin Perussuomalaisten ja Halmeen nousun
taustalla vuonna 2003.

Suhteellisella kannatuksella, vaikkakaan ei kaikissa tapauksissa annetuilla
äänillä, mitattuna Vihreät menestyivät hyvin kaikissa alueryhmissä. Suurin me-
nestys tuli sieltä, missä puolue oli jo perinteisesti vahva eli Kalliossa, jossa myös
vuoden 2004 heikosti menneiden kunnallisvaalien tappio oli pienin. Kallio oli
myös 18–24 -vuotiaiden ikäryhmässä ainoa alue, jossa äänestysaktiivisuus poik-
keuksellisesti nousi. On kiinnostavaa havaita, että vihreiden vahvimmaksi lin-

**Taulukko 5 Kahdeksan puolueen kannatusosuudet (%) valituilla äänes-
tysalueilla ja kannatuksen muutos (%-yks.) vuoden 2003 eduskuntavaa-
leihin (ääniä 27 259 v. 2007, 28 422 v. 2003)**

	Ydinkeskustan eliitti ^a		Lähikeskustan eliitti ^b		Keskiluokka ^c		Kerros- talolähiö ^d		Kallio	
	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos	2007	Muutos
Kansallinen Kokoomus	39,5	8,8	49,7	8,0	24,5	5,2	19,9	3,8	18,9	2,7
Suomen Sosiali- demokraattinen Puolue	10,1	-3,9	14,0	-3,8	21,4	-4,0	29,4	-1,8	20,6	-2,3
Vihreä Liitto	24,2	1,4	14,1	0,8	26,9	3,8	16,0	0,8	31,7	5,0
Suomen Keskusta	4,5	-1,6	6,2	-1,0	6,0	-1,4	9,6	0,2	5,6	-3,4
Vasemmisto- liitto	4,4	0,1	3,0	-0,8	8,5	-0,1	9,2	0,4	11,5	0,7
Ruotsalainen Kansanpuolue	13,3	-2,8	7,7	-1,2	4,2	-1,3	3,0	-0,1	3,0	-1,1
Perus- suomalaiset	1,2	-0,9	1,5	-1,4	2,5	-2,0	4,7	-4,4	2,1	-1,5
Kristillis- demokraatit	1,2	-1,0	2,0	-1,0	2,3	-1,3	3,7	-0,2	2,4	-0,9
Äänestys- prosentti	81	-	83	-	73	-1	63	-7	70	-2

a) Jugend-keskustaa: Kruununhaka, Ullanlinna

b) Kallista lähikeskustaa: Munkkiniemi, Marjaniemi, Paloheinä

c) Hajanaista ja keskiluokkaista: Meilahti, Käpylä ja Roihuvuori

d) 1960- ja 1970-lukua: Malmi, Itäkeskus

Lähteet: Tilastokeskus 2003a, Tilastokeskus 2007c.

nakkeeksi nousseessa Kalliossa, entisellä perinteisellä työväestön asuinalueella, keski-ikäisten ja vanhojen ikäluokkien äänestysaktiivisuus jäi heikoksi, enimmäkseen alle vastaavien "kerrostalolähiön" lukujen. Vihreiden kannatuksen vaihtelut ovat siis varsin kiistattomasti yhdistettävissä äänestysaktiivisuuden vaihteluihin.

Vihreät menestyivät hyvin myös "ydinkeskustan eliitin" ja "keskiluokan" äänestysalueilla, joissa molemmissa se sai vuoden 2004 kunnallisvaaleissa vaatimattoman äänisaaliin. Hyvään vaalitulokseen pääsemistä helpotti myös se, että vetovoimaisen ja paljon ääniä keränneen Osmo Soininvaaran vuonna 2003 saama ääniosuus säilyi vihreiden uusien ehdokkaiden ansiosta kokonaisuudessaan puolueessa.

Helsingissä pienenä puolueena vaikuttavan keskustan tappiot olivat suurimpia siellä, missä Anneli Jäätteenmäki oli ollut vahva vuonna 2003, kuten esimerkiksi Kalliossa. Mitään systemaattista yhteyttä äänestysaktiivisuuden alueelliseen ja ikäluokkakohortaiseen vaihteluun ei ole nähtävissä. Sama koskee myös Kristillisdemokraatteja. Ruotsalaisen kansanpuolueen huomattavan suuri tappio (-2,8 %-yksikköä) puolueen vahvimmalla alueella "ydinkeskustan eliitin" alueryhmässä johtui yksinkertaisesti puolueen äänimäärän putoamisesta. Asiaa ei helpottanut se, että äänestysprosentit olivat kaikissa ikäryhmissä korkeita ja että kokoomus menestyi alueella poikkeuksellisen hyvin.

Lopuksi

Vuoden 2007 eduskuntavaaleihin liittyi sekä muutosta että jatkuvuutta. Äänestysaktiivisuus laski paikoitellen selvästi, eniten yhtäältä alle 29-vuotiaiden ja toisaalta nuorten työikäisten äänioikeutettujen keskuudessa sekä jo valmiiksi matalan osallistumisen alueella "kerrostalolähiössä". Helsinki palasi - vastoin odotuksia - äänestysaktiivisuuden laskevalle uralle.

Vaalien suurin voittaja oli kokoomus, joka lisäsi vahvasti kannatustaan Helsingissä saavuttaen 30 prosentin osuuden kaikista annetuista äänistä. Suhteessa eniten ääniä menetti SDP, joka joutui vaalien myötä hallitusoppositioon. Perussuomalaiset eivät kyenneet säilyttämään vuoden 2003 vaalien huippukannatustaan, mutta saivat siitä huolimatta kohtuullisen jalansijan Helsingissä. Perussuomalaisten kannatus olikin kaikista puolueista ehkä selvimmin kytköksissä äänestysaktiivisuuden muutoksiin. Myös vihreiden, kokoomuksen ja SDP:n kannatuksilla olivat selvät yhteydet äänestysaktiivisuuden vaihteluihin. Perinteisillä korkean äänestysaktiivisuuden alueilla äänestysaktiivisuus säilyi vanhempien ikäryhmien osalta pitkälti edellisten vaalien tasolla, vanhimmassa ikäryhmässä jopa merkittävästi nousten. Vasemmistoliiton ja Kristillisdemokraattien kannatus säilyi tarkastelluista alueista eniten edellisten vaalien tasolla.

Sammandrag

I många år har det sjunkande valdeltagandet varit ett återkommande tema i den politiska samhällsdebatten i Finland. Trots förhoppningar om en det motsatta sjönk röstningsfrekvensen vid riksdagsvalet i mars 2007 återigen jämfört med föregående riksdagsval, denna gång med 1,8 procentenheter. I Helsingfors var kräftgången 2,7 procentenheter och därmed starkare än i landet som helhet.

Lågt valdeltagande är inte en trend ute i världen. Skillnaden mellan Finland och de nordiska grannarna, i synnerhet Sverige och Danmark, är iögonfallande. I Finland har röstandet så småningom minskat i 40 år redan. Valdeltagandet har alltså inte ökat som man skulle vänta sig med tanke på den samhällsutveckling och i synnerhet den höjning i utbildningsnivå som skett.

Att valdeltagandet sjunkit har ansetts tyda bl.a. på minskande intresse eller direkt avståndstagande från politiken bland medborgarna, på cynism och bristande förtroende för politiska partier och beslutsfattare – eller rentav på att den parlamentariska demokratins legitimitet knakar i fogarna.

Föreliggande publikation analyserar utvecklingen i röstningsfrekvensen enligt ålder och kön i Helsingfors och dess olika delar, och pekar på lokala trender i partitrogenhet. Rönen på områdesnivå är en nyhet. Ett syfte med jämförelserna av röstandet områdesvis är att visa hur röstandet varierat i olika befolkningsgrupper och hur detta påverkat partiernas röstetal.

Jämförelse görs med riksdagsvalet år 2003. Röstningsfrekvensen i Helsingfors som helhet kan också jämföras med riksdagsvalen 1987 och 1999. Valet 2007 innebar både kontinuitet och förändring. Kontinuitet såtillvida att röstandet ställvis minskade klart, i synnerhet bland unga vuxna och i de distrikt där det också tidigare röstats minst, d.v.s. i vissa höghusförorter.

Undersökningen bygger på ett urval av 14 röstningsområden, som vid valet år 2007 omfattade sammanlagt 38 031 röstberättigade. Områdena uppdelades i fem kategorier enligt samma mönster som vid den första analysen av detta slag, gällande riksdagsvalet 1968 (Martikainen & Sänkiahö 1969).

Valdeltagandet i Helsingfors har också analyserats i serien Faktacentralens undersökningar (2006:5) samt i kvartalsöversikten Kvartti (4/2003).

Synopsis

For several years, declining participation in elections has been one of the prominent themes in the Finnish political debate. The Parliamentary Elections in 2007 were no exception: voting in Finland as a whole fell by 1.8 percentage points. In Helsinki, the decline was 2.7 percentage points.

Low voting turnouts are not a general pattern elsewhere. The difference between Finland and the rest of Scandinavia, represented in our study by their capitals, is remarkable. In Finland, voting has decreased continuously for 40 years already. Contrary to what might be expected, social development and rising levels of education have not increased people's will to vote.

Falling voting turnouts may be interpreted as signs of decreasing interest in – if not downright hostility towards – politics among citizens, as signs of cynicism and declining confidence in political parties and policy-makers – or even as signs of crumbling legitimacy for the parliamentary democracy.

The present publication analyses the development in voting turnouts by age and gender in Helsinki and some of its districts and points at local trends in loyalty to political parties. Findings at district level are a novelty. An objective of the district-level comparisons of voting is to show how voting has varied in various population groups and how this might have affected the proportions of votes for different parties.

Comparisons are drawn with the 2003 Parliamentary Elections. The turnout in 2007 in Helsinki on the whole can also be compared with the Parliamentary Elections in 1987 and 1999. The elections in 2007 implied both continuity and change - continuity in the sense that voting declined clearly in some districts, particularly so among young adults and in those districts where voting has been lame earlier, too, i.e. certain block-of-flat suburbs.

The study is based on a sample of 14 voting districts, which included a total of 38,031 voters at the elections in 2007. The districts were grouped into five categories according to the same pattern used in the first analysis of this kind, after the Parliamentary Elections in 1968 (Martikainen & Sänkiäho 1969).

Voting turnouts in Helsinki have also been analysed in the research series *Tietokeskuksen tutkimuksia*, issue 2006:5, and in the *Kvartti* quarterly (4/2003).

Liite

Äänestysaktiivisuustietojen tie tutkimukseen

Väestörekisterikeskus perustaa jokaista vaalia varten erikseen äänioikeusrekisterin, johon tallennetaan väestötietojärjestelmästä tiedot vaaleissa äänioikeutetuista henkilöistä. Helsingissä, kuten suurimmassa osassa kunnista, kaikista ennakoäänestyksistä tehdään sähköisesti merkintä äänioikeusrekisteriin. Vaalipäivän äänestyspaikoissa käytettävät vaaliluettelot tulostetaan äänioikeusrekisteristä ennakoäänestyksen päätyttyä siten, että jo äänestäneet äänioikeutetut jäävät pois. Tieto äänioikeutetun vaalipäivänä käyttämästä äänestä on siis olemassa vain paperisessa vaaliluettelossa.

Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos sai tätä tutkimusta varten käyttöönsä luottamuksellisesti äänioikeusrekisteristä tulostetut luettelot ennakkoon äänestäneistä tutkimukseen sisältyviltä neljältätoista äänestysalueelta sekä näillä alueilla vaalipäivänä käytössä olleet vaaliluettelot. Äänestysaktiivisuusaineisto koottiin äänestysluetteloista käsin niin sanotulla tukkimiehen kirjanpidolla äänestäneistä ja äänestämättä jättäneistä ikäryhmän ja sukupuolen mukaan.

Tutkimusaineiston kokoaminen käsin on jokseenkin työlästä, kun kyseessä on noin neljänsäntuhannen tuhat äänioikeutetun otos (n=38 031). Vaalitietojärjestelmää kehitetään kuitenkin parhaillaan siten, että myös vaalipäivänä tieto äänestys-oikeuden käyttämisestä kirjattaisiin ylös sähköisesti. Sähköisen järjestelmän käyttöä tullaan kokeilemaan jo vuoden 2008 kunnallisvaaleissa Karkkilan, Kauniaisten ja Vihdin kunnissa. Uudistukset palvelevat myös alan tutkimusta, sillä ne mahdollistavat suurempien otosten ja tarkempien tietojen käytön.

Lähteet: ylitarkastaja Jussi Aaltonen oikeusministeriö; oikeusministeriön vaaliverkkosivut; vaalilaki (714/1998).

Lähteet

- Abramson, Paul. R. & Aldrich, John. H.** 1982. The decline of electoral participation in America. *American Political Science Review* 76:3, 502–521.
- Alestalo, Matti** (2007): Rakennemuutokset ja sukupolvet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(2), 146–157.
- Bennett, Stephen E. & Resnick, David** (1990): The implications of non-voting for democracy in the United States. *American Journal of Political Science* 34:3, 771–802.
- Griffin, John D. & Newman, Brian** (2005): Are voters better represented? *Journal of Politics* 67:4, 1206–1227.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo** (2001): Nuoret ja uusi politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten poliittisista suuntauksista. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001:3.
- Helsingin kaupungin tietokeskus** (2002): Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2002. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja:** Helsinki alueittain 2001 -verkkojulkaisu. Saatavilla Helsingin kaupungin tietokeskuksen kirjastosta.
- Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokanta.** [<http://www.hel2.fi/tietokeskus/kaupunki-tilastot/aluesarjat.html>], viitattu 25.9.2007.
- Kestilä, Elina & Wass, Hanna** (2007): Representation of the work-related immigration issue: Positions of the Finnish electorate and MP candidates in the 2003 parliamentary elections. Käsikirjoitus.
- Leigley, Janet E. and Nagler, Jonathan** (2007): Who votes now? And does it matter? Paper prepared for resenation at 2007 Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chigago, Illinois, April 12–15, 2007.
- Lijphart, Arend** (1997): Unequal participation: Democracy's unresolved dilemma. *American Political Science Review*, 91(1), 1–14.
- Martikainen, Tuomo** (1988): Puuttuva punainen viiva. Äänestäminen vuoden 1987 eduskuntavaalissa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Fredriksson, Sami** (2006): Vaalit ja politiikka: Pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittiset valinnat 1988-2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2006:5
- Martikainen, Pekka, Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna** (2005): The effect of socioeconomic factors on voter turnout in Finland: A register based study of 2.9 million voters. *European Journal of Political Research* 44 (5), 645–69.
- Martikainen, Tuomo & Sänkiäho, Risto** (1969): Äänestysaktiivisuus v. 1968 kunnallisvaaleissa I. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia 16/1969.
- Martikainen, Tuomo, Taimisto, Eeva & Wass, Hanna** (2003): Äänestysviikkauden alueellinen kehitys Helsingissä. *Kvartti* 4/03, 9–27.

- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna** (2002): Äänettömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna** (2005): Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Helsingissä. Nuorisoasiain neuvottelukunta. [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Kuntavaalit2004.pdf], viitattu 25.9.2007.
- Milbrath, Lester W.** (1965): Political participation. How and why do people get involved with politics? Chicago: Rand McNally.
- The Ministry of Interior and Health** (2006): Folketingsvalget den 8. februar 2005. [<http://www.im.dk/imEverest/Publications/imdk%20x2D%20dansk/Folketingsvalg/20070116134249/CurrentVersion/publikationvalg2005.pdf>], viitattu 28.9.2007.
- Paloheimo, Heikki (toim.)** (2005): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Pesonen, Pertti, Sänkiäho, Risto & Borg Sami (1993): Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä. Helsinki: WSOY.
- Plutzer, Eric** (2002): Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood, *American Political Science Review* 96:1, 41–56.
- Oikeusministeriö** (2007a): Kunnallisvaalit 2004 – äänioikeus ja äänioikeusrekisteri. [<http://www.vaalit.fi/22376.htm>], viitattu 19.9.2007.
- Oikeusministeriö** (2007b): Oikeusministeriö käynnistää äänestysaktiivisuuskampanjan. [<http://www.om.fi/1168343282091>], viitattu 19.9.2007.
- Statistics Norway** (2001): Storting election 2001. Persons entitled to vote, votes cast, rejected votes and valid votes and percentage voter turnout, by municipality [http://www.ssb.no/english/subjects/00/01/10/stortingsvalg_en/arkiv/tab-2001-11-02-07-en.html], viitattu 28.9.2007.
- Statistics Norway** (2006): Storting election 2005. Persons entitled to vote, votes cast, and percentage voter turnout, by municipality (Corrected 29 August 2006) [http://www.ssb.no/english/subjects/00/01/10/stortingsvalg_en/tab-2005-10-27-07-en.html], viitattu 28.9.2007.
- Statistics Sweden** (2002): Election to the riksdag in 2002 by constituency. Number/percentage of personal votes by sex for parties that have received seats. [[http://www.scb.se/statistik/ME/ME0104/2005M00A/tab14_RIpevalkrkonut%20\(%20ENG\).xls](http://www.scb.se/statistik/ME/ME0104/2005M00A/tab14_RIpevalkrkonut%20(%20ENG).xls)], viitattu 25.9.2007.
- Statistics Sweden** (2006): Election to the riksdag (R), the county councils (C) and the municipal councils (M) in 2006 by municipality. [http://www.scb.se/statistik/ME/ME0104/2006A01A/tab26ENG_huvudres.xls], viitattu 28.9.2007.
- Studlar, Donley T. & Welch, Susan** (1986): The policy opinions of British non-voters; a research note. *European Journal of Political Research* 14(1-2), 139-148.
- Teixeira, Ruy A.** (1992): The disappearing American voter. Washington, D.C: The Brookings Institution.

Viitteet

- 1) Oikeusministeriö 2007b.
- 2) Abramson & Aldrich 1982, viitattu Brody 1978.
- 3) Martikainen & Sänkiaho, 1969.
- 4) Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokanta.
- 5) Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2002, 90-91.
- 6) Helsingin kaupungin aluesarjat -tilastotietokanta.
- 7) Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2002, 90-91.
- 8) Helsinki alueittain 2001; Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2002, 89-91.
- 9) Helsinki alueittain 2001; Helsingin kaupungin aluesarjat -tilastotietokanta.
- 10) Helsinki alueittain 2001.
- 11) Tilastokeskus 2007a.
- 12) Tilastokeskus 2004a.
- 13) Martikainen 1988; Martikainen & Wass 2002.
- 14) Wass 2007.
- 15) Tilastokeskus 2003b.
- 16) Tilastokeskus 2004b.
- 17) Tilastokeskus 2007d.
- 18) Paloheimo toim. 2005, 138-139.
- 19) Hellsten & Martikainen 2001; Martikainen ym. 2003; Martikainen & Fredriksson 2006; Martikainen & Wass 2005.